

Alpaidis

Tijdschrift van de Heemkring *Hoegaards Erfgoed* vzw
Erfgoed   Geschiedenis   Volkskunde   Biercultuur

Anno LV nr. 216 3/2019

Driemaandelijks: september, oktober, november 2019

Afgiftekantoor 9550 Herzele

***Op de Open Monumentendag van zondag 8 september 2019 wordt de gerestaureerde
dorpswoning 'Het Schip' opengesteld voor het publiek***

Nerm 117   3320 Hoegaarden van 10:00 tot 18:00

De Open Monumentendag in Hoegaarden draait in hoofdzaak om de beëindiging van de restauratie van **Het Schip** (in Nerm 117 - zie wegwijzers). De voormalige winkel/herberg is als woonhuis (met bakoven) in ere herstel. Tijdens de open dag worden de drie verdiepingen en het bakhuis opengesteld door de eigenaar, met medewerking van architect en aannemer, in een organisatie van vzw Hoegaards Erfgoed en logistieke steun van de gemeente Hoegaarden. De bakoven wordt gedemonstreerd (met medewerking van de Ovenburen uit 't Paenhuys). Het authentieke winkelrek en de toog worden in gebruik genomen. Aannemer Hoecksteen exposeert foto's van voor de toestand tot voor restauratie, in de huidige context.

Open: 10-18uur op zondag 8 september 2019.

Twee andere restauraties in uitvoering zijn dezelfde dag te bezoeken (in groep en niet doorlopend). Het gaat om de hoeves het **Arendsnest** en de **Paradijshoeve** (beide aan de Houtmarkt). De eigenaars leiden er rond op zondag om 14uur, samenkomst op het Gemeenteplein. Na het bezoek kan de groep (te voet of anders) doorlopen naar Het Schip.

Georges Stienlet, voorzitter vzw Hoegaards Erfgoed, p.a. Nerm 117, 3320 Hoegaarden

Het Schip, gelegen te Nerm 117, is sinds 24 februari 1975 een beschermd monument. Het gebouw is een belangrijke getuige van de typologie van de 18de -eeuwse landelijke woning in de Oostenrijkse Nederlanden en kadert in de algemene bloei en bouwrevolutie van Hoegaarden in deze periode. De oudste kern, de zijgevels en een deel van de vroegere achtergevel dateren van voor 1775, en gaan mogelijk terug tot het begin van de 17de eeuw. De zijgevels bestaan uit muren opgetrokken in kalksteen uit Gobertange/Gobertingen. De achtergevel en enkele binnenwanden bestaan uit ingevulde vakwerkwanden. Deze overblijfselen van vakwerk vormen een bijzonder waardevol element die verwijzen naar de oorspronkelijke typologie van een versteende vakwerkconstructie. Aangezien de voorgevel in een latere fase werd herbouwd is het mogelijk dat deze oorspronkelijk eveneens uit vakwerk bestond.

Het Schip maakt omwille van de architecturale vorm, ligging aan de Nermbeek of Schoor, historiek en naam deel uit van het collectieve geheugen van het gehucht Nerm en omgeving. De transformaties van de woning met stallen, tot herberg met bakoven en kelder, en tenslotte de integratie van een winkel zijn vandaag nog altijd leesbaar in het gebouw. Deze achtereenvolgende bouwsporen maken het tot een organisch gegroeid geheel en aldus tot een unieke getuige van wat men 'historisch eigenzinnig huis' zou kunnen noemen.

Uit de *bouwhistoriek* kunnen vier grote bouwfasen worden afgeleid: de oudste kern, de verbouwing en uitbreiding tot herberg einde 18de eeuw, de aanbouw van de stalling met zolderverdieping rond 1865 en tenslotte de meer recente ingrepen die dateren rond 1900 en later. Het gebouw is opgetrokken uit rijke en arme materialen en is daardoor vandaag een heterogeen mengsel waarbij bouwelementen op verschillende momenten en manieren werden gerecupereerd. Daarom werd bij de restauratie ook bewust gekozen deze aanpak van zoveel mogelijk hergebruik van bestaande materialen verder te zetten.

Bij de *restauratie* stond maximale conservatie dus voorop. De elementen die het best bewaard gebleven zijn of het meeste waarde hebben werden in hun originele vorm en materie bewaard en versterkt waar nodig. De planken vloer in de voorste slaapkamers en de opkamer bijvoorbeeld konden worden gerestaureerd. Het te sterk aangetast materiaal (planken, moerbalken of kinderbalken) werd aangevuld of vervangen. Het dakgebinte met wolfsdakvorm en Boomse pannen die zeer identiteitsbepalend zowel in het interieur als het exterieur zijn, werden maximaal behouden, versterkt en aangevuld. De structuur van het dak communiceert met de versteende houten structuur in de wanden op de eerste verdieping en het gelijkvloers en vormt daardoor één geheel met de houten kolommen, balken en hoekschoren die het hele gebouw schragen. In het exterieur zijn de historische elementen zoals het schrijnwerk in de zijgevel, het oude winkelraam en sporen van afwerking zoals de witte boorden rond de ramen op de verdieping en blauwsel in de achtergevel als waardevolle elementen hersteld of volgens oorspronkelijk model vervangen. De vakwerkstructuur in de achtergevel werd versterkt met een nieuw achterliggend vakwerkspant opgebouwd uit stalen kokerprofielen. De invulling werd opnieuw uitgevoerd door leem op een regelwerk naar analogie met de originele opbouw.

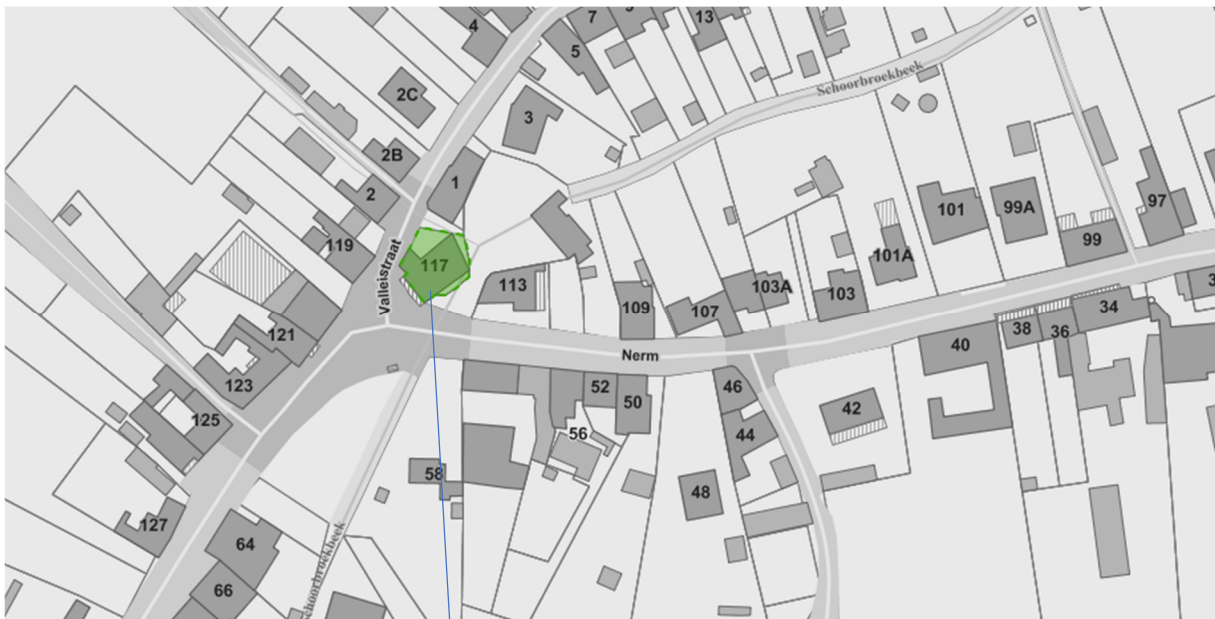
Nieuwe ingrepen werden gesitueerd ter hoogte van de minst waardevolle delen. Ter hoogte van het dak, dat bedekt was met asbestcementplaten, boven het bakhuis werd een terras ingericht waardoor er licht kan toetreden tot in de bovenste verdieping. Om de oude zijgevel aan de kant van de koer beter tot zijn recht te laten komen werd het pas in een later periode aangebouwde zoldervolume boven de stalling verlaagd naar zijn oorspronkelijk niveau. Hierdoor valt meer licht in de koer en konden de 18de -eeuwse ramen in de opkamer terug worden open gemaakt. Gezien het beschermd statuut moet mits motivatie niet worden voldaan aan de energieprestatiewetgeving. Zonder de historische waarde van de bouw aan te tasten werd toch isolatie geïntegreerd. Het dak werd volledig geïsoleerd met 12cm isofloc en 2cm celitplaat, gekozen omwille van de thermische massa, de akoestische capaciteit en het

natuurlijk materiaal dat perfect aansluit bij de overige materialen in het gebouw. Ook waar de muren verjongen op de verdieping werd isolatie aangebracht door middel van kalkhennep, eveneens een natuurlijk en herbruikbaar materiaal. De technieken werden maximaal gegroepeerd in een lage binnenruimte op de eerste verdieping. Aldus konden alle leidingen vertrekken vanuit een in het gebouw centraal punt en volledig worden geïntegreerd in vloeren en wanden. Badkamer(s) en keuken bevinden zich boven elkaar zodat de natte cellen zich boven elkaar bevinden en minimale trajecten met leidingen dienen afgelegd. De voormalige stalling werd ingericht als garage. De garagepoort die in de straatkant werd geïntegreerd vervangt een storend metselwerk dat ondeskundig werd uitgevoerd na een autobusongeval in de jaren 80.

Het Schip kende in zijn bewogen bouwgeschiedenis verschillende functies. De laatste bewoner gebruikte het tenslotte nog als louter woning, voor het na zijn overlijden gedurende een kwart eeuw aan verwaarlozing en verval werd prijsgegeven. Het pand krijgt opnieuw zijn bestemming van gezinswoning: op het gelijkvloers bevinden zich de leefruimtes, keuken en bureau; op de verdieping vooraan twee slaapkamers en een badkamer. Het gebruiksklaar gemaakte bakhuis met oven staat opnieuw ter beschikking voor collectief bakken. In het achterste deel van de verdieping kunnen gasten worden ontvangen. En ook de ruime zolderverdieping ingericht als hobbyruimte staat ter beschikking om gasten te ontvangen.

www.jandemoffarts.com

www.hoecksteen.be

Het Schip

Het Schip: de winkel met rekken en toog (archiefbeeld)

Het Schip bouwkundig erfgoed

Juridische gevolgen

- is aangeduid als beschermd monument Dorpswoning Het Schip
Deze bescherming is geldig sinds 24-02-1975
- is aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed Dorpswoning Het Schip
Deze vaststelling is geldig sinds 20-09-2010

Beschrijving

"Het Schip" is een dwarshuis van drie bij vijf traveeën, afgedekt met een voor de streek typisch wolfsdak (Vlaamse pannen). Het huis dateert uit de 18de eeuw maar werd in de 19de eeuw aangepast (jaartal 1830 naar verluidt op de zolder).

Vermoedelijk ging het oorspronkelijk om een gemengde constructie van zandsteen en leem. De beide linker traveeën zijn van zandsteen en hebben muuropeningen uit de 18de eeuw. De drie rechtertraveeën met muuropeningen uit de 19de eeuw zijn in baksteenmetselwerk ter vervanging van leembouw, waarvan trouwens een rest van het stijl- en regelwerk onder het rechterwolfseinde zichtbaar is.

Tegen de achtergevel werden bijgebouwen opgetrokken.

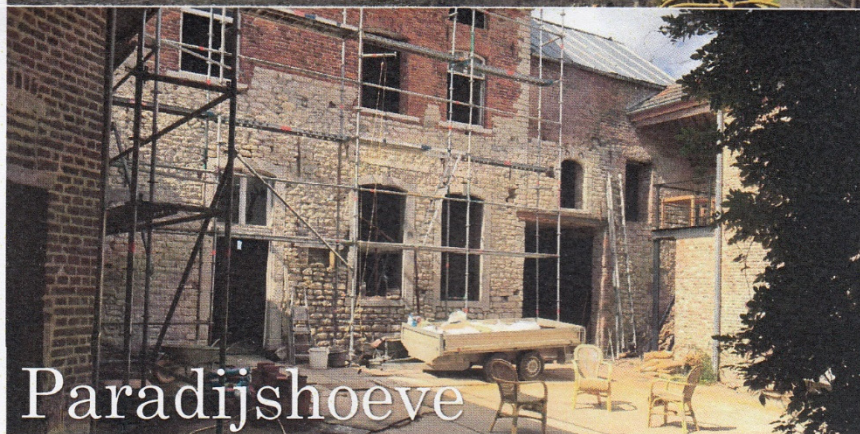
Het ganse programma Open Monumentendag: www.openmonumentendag.be

Herboren Hoegaards Erfgoed

Tijdens Open Monumentendag zal niet alleen 't Schip in Nerm kunnen bezocht worden, maar ook nog een paar pareltjes in het centrum van onze gemeente.

Afspraak om 14u op het **Gemeenteplein**, ter hoogte van het gemeentehuis.

Wandeling en begeleid bezoek aan het Arendsnest en aan de Paradijshoeve.

www.openmonumentendag.be

volg ons op en #OMD2019

**OPEN
MONU
MENTEN**

een initiatief van

in samenwerking met

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

één

v.u. Margit Bal, Herita vzw, Oude Beurs 27, 2000 Antwerpen, Vrij van zegel, art. 198

De deelnemers aan dit evenement bezoeken eerst het *Arendsnest* en de *Paradijshoeve*, waarna ze naar het gehucht Nerm wandelen voor een bezoek aan 't Schip

De gerestaureerde bakoven van 't Schip zal gestookt worden op 8 september zodat de bezoekers de oven in werking zien en (na het bakproces) zullen kunnen profiteren van de afwerking (taart).

Aanzet tot een genealogie Adams¹: te Hoegaarden-Nerm vanaf ca. 1790
Vader en zoon Adams, de bewoners van ‘het Schip’ in de 20ste eeuw
(Maurice Dodion en Wasily Pedjko)

I. Arnoldus Adams, landbouwer x Joanna Sovonnier, landbouwster woonachtig te Avernas -le-Bauduin

Jennette Savonnier/Sovonnier is 80 jaar wanneer Arnold Adam (sic) te Willebringen hertrouwt en zijn vader is overleden

II. Jean Arnold Adams² (Avernas le Bauduin 02.03.1757-Hoeg. 17.06.1833), landbouwer, stierf op 76-jarige leeftijd in zijn huis te Nerm 17
x Hoeg. 31.07.1791 Marie Anne Jansens/Janssens (Hoeg. -29 thermidor jaar 13/17.08.1805), werd 57 jaar, dochter van Pierre en Anne Marie Bodart
xx Willebringen 03.01.1808 Maria Elisabeth Joechmans/Jochmans (Willebringen 17.03.1772-Hoeg. 09.11.1829), landbouwster, werd 57 jaar, dochter van Jean Baptiste en Maria Theresia Nijs

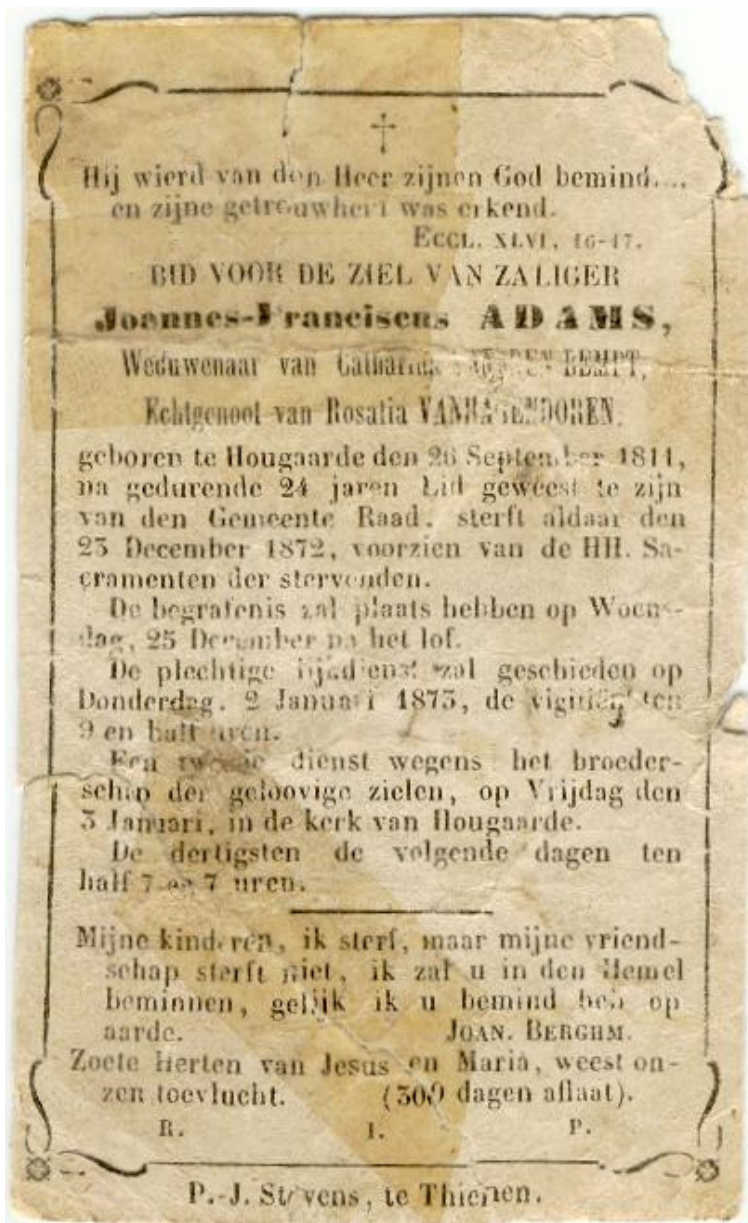
Hun kinderen:

1. Lambert Adams (Hoeg. 25.02.1794)
2. Jean Baptiste Adams (Hoeg. 22.07.1808-19.04.1826)
- 2. Joannes Franciscus Adams (Hoeg. 26.09.1811-23.12.1872) (zie III)**
3. Maria Theresia Adams (Hoeg. 26.06.1814-19.01.1877)
x Hoeg. 21.08.1833 Henri Cipers (Hoeg. 13.06.1797- 28.12.1872),
zoon van Matheus en Agnes Sondervorst
4. Jean Arnould Adams (Hoeg. 16.01.1817), landbouwer
x Hoeg. 28.06.1854 Rosalie Hendrickx (Court-Saint-Etienne 09.12.1830), landbouwster
dochter van Pierre Casimir en Thérèse Stockmans
= meisje (Hoeg. -01.03.1855)
=**M. Constance Adams (Hoeg. 19.01.1856)**
x 01.02.1888 Joseph Vanautgaerden (L'Ecluse 21.03.1834)
zoon van Philippe en M. Theresia Charlot
= Arnould Polydore Adams (Hoeg. -06.03.1860), werd 1 maand en 16 dagen
= M. Cornelia Adams (Hoeg. 05.03.1862)
= Clement Louis Adams (Hoeg. 23.11.1864)
= Achille Adams (Hoeg. 01.07.1866-26.05.1869), werd 2 jaar en 9,5 maand
= M. Léonce Adams (Hoeg. 03.02.1869)
x Hoeg. 21.05.1895 Oscar Wiket (Vyle-et-Tharoul 10.06.1863)
zoon van Ferdinand en M. Augustine Collard

---

¹ **Catharina Adams (Hoeg. 7 frimaire jaar 11)**, d van Joseph (wonende Vertrijk), knecht en Jeanne Janssens wonende Hoegaarden, ze zijn **niet** getrouwd; aangifte is gedaan door vroedvrouw Anne Marguerite Bonjean, en **Milchior (sic) Adams** (Hoeg. 17 messidor jaar 13), z. van Jean Adams (Attenhoven, 23 j.), dagloner wonend te Hoegaarden en Anne Catharina Dewil (Waanrode, 26 j.), dagloonster wonend te Hoegaarden; aangegeven door de vader zijn twee andere Adamsen te Hoegaarden geboren tijdens de Franse Tijd

² in alfabetische tafel ‘*Jean Armand Adam*’ en in huwelijksregister 1791: ‘...*joannes arnoldus adam ex everas de bouduin dioc: namurcensis et maria anna janssens* ...’

III. Adams Jean-François (Hoeg. 26.09.1811-23.12.1872), landbouwer, 24 jaar gemeenteraadslid (vanaf 1848)³

x Hoeg. 10.06.1835 Catherine Vandenbempt (Hoeg. 13.08.1808-26.03.1844),
dochter van Joseph en Maria Barbara Lintermans

xx Hoeg. 24.01.1849 Rosalie Vanhagendoren (Hoeg. 03.11.1823)⁴, landbouwster
dochter van Charles en Françoise Vandenbempt

van 1848 tot zijn overlijden in 1872 liberaal gemeenteraadslid voor Nerm/Aalst en vanaf 1862 schepen;

in de 19de eeuw werden de gemeenteraadsliden als volgt verkozen:

3 voor het Centrum
1 voor Rommersom
1 voor Overlaar
1 voor Hoksem
2 voor Nerm en Aalst

1. Adams Arnold (Hoeg. 15.02.1836), landbouwer

2. Joseph Adams (Hoeg. 05.01.1838 -15.02.1838), 5 weken oud

3. Maria Theresia Adams (Hoeg. 22.11.1838 -31.07.1839), 8 maanden oud

4. Barbe Adams (Hoeg. 16.05.1840 -29.01.1842), 20 maanden oud

5. Adams Charles (Hoeg. 05.06.1849-22.01.1866)

6. Adams Barbe Léonie (Hoeg. 26.07.1853-02.02.1855)

7. Marie Clémence (Hoeg. 18.11.1854-09.01.1855)

8. Adams Marie Léonie (Hoeg. 04.01.1856)

9. Adams Marie Constance Palmyre (Hoeg. 15.08.1857-28.01.1874)

10. Adams Joséphine (Hoeg. 18.09.1859-30.03.1916)

³ Bevolkingsregisters Hoegaarden, 1847, 2/116, woonden sectie B, nr. 9
1866 2/266 Rue de nerm

⁴ Vanhagendoren Rosalie was getrouwd op 9 april 1847 en op 4 januari 1848 al weduwe voor de eerste keer

x Hoeg. 17.05.1884 François Edmond Nijs (Hoeg. 20.05.1862), handelaar en ontvanger van het Bureel van Weldadigheid

xx Ukkel 20.10.1930 Bertha Stockmans (Antwerpen 08.12.1886)

11. Adams Vital (Hoeg. 23.06.1862-07.08.1894), landbouwer

x Hoeg. 27.02.1892 Marie Félicie Nijs (Hoeg. 20.10.1859-28.11.1910),
dochter van Jean Joseph en Anne Dumoulin

-Marie Alice Adams (Hoeg. 21.08.1893),
vertrekt in 1915 naar Scherpenheuvel

x Hoeg. 25.11.1916 Louis François Sevenants
(Hoeg. 03.12.1896-1965), gemeentesecretaris
van Hoegaarden 1949-1965

zoon van François Edouard, dagloner en
Octavie Catherine Gasia

-Léonie Marie Corneille Adams
(21.08.1893), tweeling

x Hoeg. 08.08.1917 Willems Joseph Raymond⁵
(Hoeg. 17.11.1896), landbouwer

zoon van Leander en Virginie Vandermolen

-Marie Claire Adams (Hoeg. 21.11.1894),
vertrekt naar Halle-Booienhoven

*Alice, Leonie en Clara Adams in het
uniforme van pensionair in Mariadal*

12. Adams Marie Clémence (Hoeg. 06.05.1864)

x Hoeg. 16.01.1892 Guillaume Théophile Gilis (Hoeg. 16.05.1862)

13. Adams Alexandre (Hoeg. 25.12.1866), vertrok in april 1884 naar Anderlecht

x Hoeg. 25.10.1890 M. Catherine Senebergh (Hoeg. 10.01.1865),
dochter van François en Rosalie Gilis

14. Adams Arnould Achille (Hoeg. 26.01.1869-14.02.1869), 5 weken oud

---

⁵ Broer van de organist van de St.-Gorgoniuskerk Henri Willems

**IV. Adams Arnold (Hoeg. 15.02.1836-05.02.1917), landbouwer
x Hoeg. 18.01.1871 Dewelde Elisabeth Léonie (Hoeg. 29.08.1847-26.02.1915)**

Arnold Adams

Elisabeth Dewelde

Adams Arnold (Hoeg. 15.02.1836), landbouwer⁶

x Hoeg. 18.01.1871 Dewelde Elisabeth Léonie (Hoeg. 29.08.1847)

dochter van Hubert (Oorbeek), 36 j., lb en winkelier en Albertine Stockmans, winkelierster

-1. Pierre Joseph *François* Adams (Hoeg. 19.05.1871), beenhouwer

x Hoeg. 25.09.1900 Marie Stephanie Rottie (Hoeg. 14.02.1873)

dochter van François Théophile en Emelie Finoulst

-2. Henri Arnold Adams (Hoeg. 08.11.1873)

x Hoeg. 17.05.1899 M. Alexandrine Vanosmael (Hoeg. 10.12.1871),

dochter van Henri en Barbe Schoensetters

= Juliette Barbe Cornélie Adams (Hoeg. 27.09.1900)

-3. Arthur Clement Adams (Hoeg. 07.02.1876-25.05.1878)

-4. Constant Henri Adams (Hoeg. 15.09.1878)

-5. Hubert Clement Adams (Hoeg. 14.11.1880)

x Hoeg. 28.11.1903 Josephine Eugénie Vanex (Hoeg. 23.02.1871)

dochter van Lambert en Régine Stockmans

-6. Corneille Vital Adams (Hoeg. 03.04.1883)

-7. Leopold Joseph François Adams (Hoeg. 21.09.1885-09.04.1971) (zie V)

-8. Wivine Clemence Joséphine Adams (Hoeg. 25.03.1888)

x Hoeg. 25.11.1908 Jules Bernard Vandermolen (Hoeg. 26.06.1885),

zoon van Joseph, ondernemer en M. Cornélie Meunier

---

⁶ BRHoeg., 1890, 1/21: Koffiestraat 3 : Henri en Alexandrine en hun dochter woonden in
BRHoeg. 1857-80, woonden Adams-Dewelde Doelstraat 6

V. Leopold Joseph François Adams (Hoeg. 21.09.1885-09.04.1971), was zevende zoon op rij.

x Hoeg. 21.06.1915 Marie Emilie Odile Stockmans (Hoeg. 17.06.1885-28.08.1956)
*koopt 'Het Schip' af van de andere erfgenamen in 1917; herberg tot na de 1ste wereldoorlog;
een kruidenierswinkel gehouden door Leopold*

*-Louis Arnold Albert Adams (Hoeg. 30.08.1916), landbouwer
zet de winkel voort tot de jaren 1980*

'(vóór 'Het Schip', van links naar rechts) het prijsbeest, Louis Adams, Leopold Adams, NN

Vader en zoon, Leopold en Louis Adams vóór 'het Schip' (s.d.)

VI. Louis Arnold Albert Adams (Hoeg. 30.08.1916-25.03.2005), landbouwer, ongehuwd
zet de winkel voort tot de jaren 1980

Louis Adams (Hoeg. 30.08.1916-25.03.2005)

Het Nieuwsblad 25.04.1981 en ook 09.11.1981

In de gehuchten Aalst/Nerm werd ook 'Gobertangestein' gedolven in de 18de eeuw, maar deze was duidelijk van mindere kwaliteit; die winning is de oorzaak van de grondverzakkingen

*Aan het eind van je weg,
aan de grenzen van je krachten,
neemt God het over.
(Mgr. Emiel Jozef De Smedt)*

Op Goede Vrijdag en Maria Boodschap, 25 maart 2005,
is in alle stilte naar de Hemelse Vader heengegaan

De heer Louis Arnold Albert ADAMS

geboren op 30 augustus 1916 en godvruchtig in de Heer ontslapen
in het A.Z. H.-Hart campus Mariëndal te Tienen op 25 maart 2005,
gesterkt door het Sacrament van de Zieken.

Melden U met droefheid :

Huberte en Henri VANDERGEETEN-STOCKMANS en kinderen,
Bernadette en Denis VOUNCKX-STOCKMANS en kinderen,
Henri SCHOENMAKERS en familie,
Willy SCHOENMAKERS en familie,

zijn neven en nichten;

Ciska BILLEN-van ESCH,
Theo STOCKMANS,
Charles STOCKMANS,

zijn trouwe geburen;

De families ADAMS, STOCKMANS, GILLIS en verwanten.

De plechtige Eucharistieviering, waarop wij u vriendelijk uitnodigen, zal opgedragen
worden in de dekanale kerk van Sint-Gorgonius te Hoegaarden op

ZATERDAG 2 APRIL 2005 om 10.00 uur,

gevolgd door de begrafenis in het familiegraf te Hoegaarden.

Samenkomst aan de kerk.

Gelegenheid tot groeten aan de overledene in het uitvaartcentrum Rummens,
Aarschotsesteenweg 50-60 te Tienen, op vrijdagavond van 18 tot 19 uur.

De families zijn u zeer dankbaar voor uw christelijk medeleven.

VII. Marie Constance Adams trouwde met Joseph van Autgaerden

Joseph Van Autgaerden (L'Ecluse 21.03.1834-Hoeg. 10.04.1914), landbouwer en eigenaar x Hoegaarden 01.02.1888 **Marie Constance Adams** (Hoegaarden 19.01.1856-07.12.1932), dochter van Jean Arnold Adams en Rosalia Hendrickx en achternicht van Leopold Adams

Zij woonden in **het Vijvershof**; Constance was 32 jaar jonger dan haar echtgenoot; als getuigen bij dit huwelijk traden twee kozijns van de bruid op: de industrieel Alphonse Stockmans en de brouwer Arnold Cipers; Joseph Van Autgaerden had twee niet-familieleden als getuige.

het 'Vijvershof' in de tijd van Joseph Van Autgaerden en Marie Constance Adams

---

De voorouders van Joseph van Autgaerden:

A. Jean-Baptiste Van Autgaerden (Hoeg. 1747-1804), notaris en landmeter, was de man die te Hoegaarden een einde maakte aan de heerschappij van de oude Regentie (Sweerts en consoorten van de Confrérie van de V Geslachten) en het nieuwe regime van de Franse Tijd introduceerde en belichaamde; hij woonde in het huidige goed *Hof ter Meersche* op de Vroente

B. Zijn zoon Jean Baptiste Van Autgaerden (Hoeg. 1777-1840), was burgemeester van 1804 tot 1808 en getrouwd met zijn rechtstreekse nicht Françoise Van Nerum; zij woonden in het Vijvershof

C. Zoon Jacques Philippe Van Autgaerden (Hoeg. 1800-1881) was getrouwd te L'Ecluse (Sluizen), maar kwam te Hoegaarden de *Hoeve Flemalia* aanpassen en bewonen

En had als kinderen:

1. Jean Baptiste Van Autgaerden (L'Ecluse 1828-Zétrud-lumay 1894), landbouwer te Outgaerden en getrouwd met Henriette Collart

2. Louise Henriette Van Autgaerden (L'Ecluse 1831-1872), ongehuwd

3. Joseph Van Autgaerden (L'Ecluse 1834-Hoeg. 1914)

4. Marie Clemence Van Autgaerden (Hoeg. 1836-1891), ongehuwd, woonde in de pastorijsstraat

5. Eugénie Van Autgaerden (Hoeg. 1840-1896)

De kinderen van Joseph Van Autgaerden en Marie Constance Adams:

1 Marie Van Autgaerden (Hoegaarden 17.01.1889-17.01.1889), overleed dezelfde dag

2 Marie Jeanne Roalie Alice Van Autgaerden (Hoegaarden 20.07.1890-21.05.1964), rentenierster x Hoegaarden 31.07.1920 met Corneille Constant Marin Evrard (Hoegaarden 19.11.1889-14.02.1963), zoon van Jules Evrard en M. Françoise Neefs, huidvetter

Woonden eerst te Overlaar in het Klein Kasteel en daarna in het Vijvershof

Hun zoon was Xavier Evrard (Hoegaarden 15.03.1922), verkoopdirecteur x Hoegaarden 07.03.1946 met Marie Josée Similon; bewoonden het Vijvershof;

Zij schonken in 1966 aan de kerkfabriek twee schilderijen: Een voorstelling van de 'Aanbidding der Wijzen' en 'Bezoek van Jahweh aan Abraham'.⁷ Zij werden onmiddellijk gerestaureerd voor de som van 20.000 F. Een omhaling in de kerk bracht 11.000 F op en er kwam nog een gift van 5.000 F.

3 Eduard Norbert Van Autgaerden (Hoegaarden 25.02.1893-24.02.1963), ongehuwd, zijn peter en meter waren Eduard Vander Velpen en Felicie Adams⁸, tante

---

⁷ Bij de verhuizing van de familie Xavier Evrard-Similon naar Keerbergen

⁸ Schoonzus van Joseph Van Autgaerden, woonde eveneens in het Vijvershof; hetzelfde geldt voor Maria Adams

- 4 Eugenie Marie Van Autgaerden (Hoegaarden 07.12.1896-08.11.1943), ongehuwd, haar peter en meter waren Eduard Vander Velpen en Maria Adams, tante

Joseph Van Autgaerden heeft in de loop van het jaar 1899 aan de gemeente een aanvraag gedaan om een kapel te mogen bouwen. Daarop heeft de gemeente Hoegaarden op 30 april 1899 deze vraag doorgestuurd naar hogerhand⁹. De toelating is gekomen en de kapel is gebouwd ter herinnering aan het 50-jarig jubileum van de afkondiging van het dogma van de Onbevleete Ontvangenis van Maria (1854-1904). De Mechelse aartsbisschop, kardinaal Sterckx had daartoe opgeroepen en alle pastoors en directeurs/aalmoezeniers van de katholieke instellingen moesten naderhand verslag uitbrengen van de manier waarop deze plechtige herdenking was georganiseerd en gevierd geworden in de parochie en, zoals te Hoegaarden, in het pensionaat bij de zusters.

E. Ourystraat met 'Vijvershof van Van Autgaerden – Adams en het kapelletje van O.-L.-Vrouw

Ego Sum Immaculata Conceptio/Ik ben de Onbevleete Ontvange

⁹ Hoegaarden, Uitgaande briefwisseling, 1899-1913, nr.1362

500 jaar Goropius Becanus 1519-2019), de humanist die graag ‘Hoegaarden’ dronk.

(Maurice Dodion en Wasily Pedjko)

Op **22 juni 2019** vindt in Hilvarenbeek (Nederland) in Cultureel Centrum Elckerlyc een **Symposium 500 jaar Johannes Goropius Becanus** plaats.

Op 23 juni 1519 werd op Gorp bij Hilvarenbeek een jongen geboren, die later in Europa beroemd zou worden als arts en taalkundige. Hij heette als kind eenvoudig Jan, maar ging na zijn studie door het leven als Johannes Goropius Becanus. Na de Latijnse school in 's Hertogenbosch ging hij met 19 jaar Artes studeren in Leuven, een jaar later aan het Drietalencollege (Hebreeuws, Grieks en Latijn) en daarna Geneeskunde. Hij werkte daarna o.a. als stadsarts in Antwerpen. Becanus werd lijfarts van de twee zussen van Karel V, Eleonora van Frankrijk en Maria van Hongarije. Hij was een erudiet en bekwaam geneesheer en kruidenkenner. Maar hij was toch meer een filosoof en taalkundige dan een dokter voor het volk. Becanus schreef een megawerk over de geschiedenis van zijn stad Antwerpen, en over het Diets als oudste

taal. In 1569 week hij uit naar Luik vanwege het mildere politiek-godsdienstige klimaat. Hij stierf in 1573 – als een vermogend man – in Maastricht waar hij ook is begraven. Bij het grote publiek is Goropius Becanus bekend om zijn theorie, gebaseerd op de taal die in de Antwerpse Kempen werd gesproken, dat het Aards Paradijs in deze contreien moet hebben gelegen. De geleerde is vaak bespot om zijn hersenspinnels, maar als taalwetenschapper geniet hij vandaag de dag nog aanzien.

Tijdens dat symposium zullen een vijftal deskundigen ieder vanuit een eigen invalshoek het leven en werk van deze bijzondere geleerde belichten.

Lauran Toorians (historicus en taalkundige) **‘De culturele omgeving van Goropius Becanus in Hilvarenbeek en het Hertogdom Brabant’.**

Toon Van Hal (Universiteit Leuven) **‘De knuppel in het hoenderhok; hoe Johannes Goropius Becanus de geleerdenwereld deed daveren.’**

Emeritus prof. Bob Van Hee (Antwerpen) **‘De medische activiteiten van Goropius Becanus (1519-1573).’**

Prof. Jos Swanenberg (Universiteit van Tilburg) **‘Op zoek naar de oertaal. Becanus en het Paradijs.’**

Jan van Eijck (arts/conservator) **‘In 7 stappen thuis; 500 jaar medische geschiedenis na Goropius Becanus in 7 Brabantse exemplarische voorbeelden.’**

Voor ons Hoegaardiërs is Goropius Becanus vooral bekend om de lofzang die hij afsteekt op het Hoegaardse bier in 1559.

Johannes Goropius Becanus (1519-1572): koos voor het bier van Hoegaarden

“Niets is meer geschikt dan dit heerlijke bier om de sombere nevels uit het hoofd te drijven, om op te wekken tot vrolijkheid, om dichtertelijkheid en liefde in te blazen en om wijn te vervangen”.

Daarmee was hij **het Antwerps kroegenboek van ca 1580** ver vooruit dat ook in die zin de loftrumpet steekt over het bier dat uit Hoegaarden komt. Nochtans heft de stad Antwerpen dan een zeer hoge taks op de Hoegaard, maar de kwaliteit is veel beter dan de plaatselijke en andere bieren. Alleen de Duitse en Engelse importbieren zijn van nog betere kwaliteit in de 16de eeuw. Trouwens al in de *Beschrijvinghe van alle Neder-Landen* heeft de Italiaans L. Guicciardini het in 1507 over *“het schoon dorp van Hoegarden daer seer goet bier ghebrouwen wordt grootelijck vermaert ende al dese landen door verbreydt ende gedroncken als eenen uytnemenden goeden dranck.”*

Terwijl Keizer Karel het opnam voor de Hoegaardse wijn

Rond 1550 zal vanuit de kanselarij van Keizer Karel een mandement uitgaan waarbij de Hoegaardse trafiek van wijn voortaan heel wat vlotjes en met veel minder taksen en tollën zal verlopen. Aanleiding was het aanslagen van belangrijke hoeveelheden Hoegaardse wijnen door al te ijverige Brabantse tolambtenaren. Hoegaarden was immers een enclave van Luik, maar was soldatendienst verschuldigd aan Brabant! Door tussenkomst van de keizer wordt het transport niet alleen vrijgegeven en, maar worden de Hoegaardiërs ook vrijgesteld van tollën en taksen, op een kleine uitzondering na. Heel de verdere geschiedenis door zullen die van Hoegaarden blijven profiteren van deze keizerlijke gunstige tussenkomst van 1550. En de Hoegaardse uitvoer van wijn en naderhand van bier was voor de horden van de tijd zeer groot. Tot het midden van van de 16de eeuw varen boten met wijn van Hoegaarden vanuit Leuven en Mechelen de rivieren af naar Antwerpen en Bergen-op-Zoom. Tussen 1509 en 1571 wordt te Leuven van 0.1 tot 2.9 liter Hoegaardse wijn gedronken per hoofd van de bevolking op een totaal verbruik aan landwijnen variërend tussen 6.8 en 11.55 liter. In 1575/76 zou de inwoner van Diest zelfs 6.5 liter Hoegaardse landwijn drinken op een totaal verbruik van , jawel 6.5 liter! Ook al kost de Hoegaardse wijn 20 florijnen per aam in het begin van de 17de eeuw, de productie is sinds het laatste kwart van de 16de eeuw fel verminderd. In 1582 wordt melding gemaakt van 52 percelen lant voertijts wijngaert. Deze 6 bunder en 3 dagmalen vertegenwoordigen meer dan de helft van de toen nog bestaande wijngaarden.

De *vina Hugardica*, de *hugaerder*, zoals hij in de documenten afwisselend wordt genoemd was van betere kwaliteit dan de courante zerpe, rinse landwijn, dankzij rijping op zonnige zuidelijke hellingen en het geschikte micro-klimaat. Het was een van de beste witte landwijnen. De abdij van Averbode betrok haar wijn uit Testelt en Hoegaarden naast Franse wijn en een voorraad uit het Rijnland. Zelfs rode Hoegaardse wijn wordt in 1507 te Leuven geschonken.

Een lijst van de belangrijkste wijnbouwers uit de 16de eeuw geeft ons de namen van families die tegelijk en/of naderhand terug te vinden zullen zijn tussen de brouwers (voor de lijst verwijzen wij naar Familieschoon 2006/1).

De Hoegaardse brouwers plantten zelf hun hop sinds de 15de eeuw. In de 16de hadden alle regelmatige en sporadische brouwers hun hoptuin.

Meer en meer uitvoer maakte dat in de 16de eeuw de bieren genoemd werden naar hun plaats van herkomst. Leuvens, Diesters en Hoegaards waren de meest courante bieren van de eeuw.

Het is ook in deze 16de eeuw dat de brouwersgilde is ontstaan. Rond 1560 verenigden de Hoegaardse brouwers en wijnboeren zich om samen op te treden tegen de volgens hen zware tolrechten die moesten betaald worden op de doorvoer van de Hoegaardse dranktransporten.

Prinsbisshop Gerard van Groesbeek geeft hen plechtig statuten in 1571. De gilde verwerft hiermee een aantal privileges waaronder het recht om een aantal openbare ambten in het bestuur van de Vrijheid Hoegaarden te bezetten.. In 1615 zullen de statuten aangevuld worden. Als vergaderlokaal van de brouwersgilde doet in 1582 't cabaret over den Cruysblock (nu 't Nieuwhuys, omdat de zaak kort erna afbrandde en in 1620 heropgebouwd werd).

En wat deden de Hoegaardiers zelf in die 16de eeuw? Ze schakelden over van de wijn naar het bier, de wijnproducenten werden bierbrouwers!

De huidige perikelen omtrent de klimaatverandering doen denken aan het midden van de 16de eeuw met zijn 'kleine ijstijd' en ... ongunstige periode voor het verbouwen van wijn!

Goropius schreef een *Origines Antverpianae* een ontstaansgeschiedenis van de stad Antwerpen waarin hij beweert dat Adam en Eva Antwerps spraken. Tot deze en andere conclusies komt hij door aan taalkunde te doen, meer bepaald door de oorspronkelijke betekenis van de woorden te verklaren. Maar de etymologie (de woordafleidkunde) was nog niet wetenschappelijk onderbouwd (dat gebeurde pas in de 19de eeuw), zodat de uitleg van Goropius behoort tot het genre dat wij nu volksetymologie noemen. Zijn geleerde tijdgenoten konden hem trouwens op dit vlak ook niet smaken. Op zijn best werd hij beschouwd als een geniale gek. Maar omdat hij talen onderling vergeleek (hij was een taalgenie) om te komen tot een gemeenschappelijke bron, was hij wel een vernieuwer. Alleen had hij teveel fantasie.

Gete¹⁰ Het voedsel van de Atuatici werd volgens Becanus langs de Gete vervoerd naar Mechelen en Antwerpen. Aan dat voedseltransport zou de rivier haar naam ontleend hebben. Immers, aldus Becanus, de naam is niets anders dan tot Gete afgezwakt Ge-tas, met de betekenis 'geeft voedsel', van geven en as (voedsel, 'aas') (Origines p. 91: *Hinc & fluvius nomen accepit ab alimentis subministrandis, quae per ipsum deuebuntur. Nam Ge-tas, nullius elementi mutatione, idem significat, quod Latinis. Dat alimentum, quod nomen vulgus, vti cetera pleraque omnia, Get, adempta posteriore syllaba, pronuntiat.*)

Hoegaarden De naam bestaat uit *ho* 'hoog' en *gaard* en betekent 'hoge boomgaard' (Origines p. 90: *Hogardum, cuius nomen vernacula lingua altum pomarium significat.*)

Tienen Door wegvallen van de -d- ontstond Tienen uit '*tienden*', de bekende belastingterm.

Ook al zijn het onzinnige verklaringen of etymologieën gebaseerd op vage klankgelijkenis, wilde fantasie, gegoochel met lettergrepen, enz., toch is er enig begrip en waardering voor, mede gezien de tijd waarin hij schreef. Hij gebruikt wel een fundamenteel correcte methode: bij zijn toponymische verklaringen beschouwt hij immers zowel het taalkundige als het topografische aspect

---

¹⁰ Handelingen van de Kon Comm voor Topon en Dial, LXXX (2008), p. 277-302, Goropius Becanus en de toponymie

Van Adam tot Antwerpen, Een bloemlezing uit de *Origines Antverpianae* en de *Opera* van Johannes Goropius Becanus, Vertaling en Inleiding Nico de Glas, uitgeverij Verloren, 480 p.:Over de Diabelinteres, Oplinter en Hoegaarden p. 82/83

Biographie Nationale VIII

**De brouwerijen te Hoegaarden van 1775 tot 1778
volgens het cijnsregister van de prinsbisschop van Luik
opgesteld door Joannes Baptiste Van Autgaerden.**

(Dr. Gilbert Vandenbempt, Haasrode)

In het Rijksarchief van Luik bevindt zich een cijnsregister van 1775 tot 1778 opgesteld door Joannes Baptiste Van Autgaerden.¹¹

Op de 2 eerste bladzijden beschreef Van Autgaerden zijn opdracht.

Transcriptie van blz. 1 en 2 .

*Register der Chijnsen competerende de Taefel episcopael van Luijck,
Quartier van Hougaerden.*

Bestaende in even en terwe chijns, rotsrogh chijns, luijtslagh chijns ende gruijlant chijns.

Even en terwe chijns bestaet in een molevat ende een derde paert van een molevat terwe, een halster haver ende vijf en twintigh deniers lichtgelt, welcke betaelt woorden met twee stuijvers courant geldt van ieder boinder met dien chijns belast.

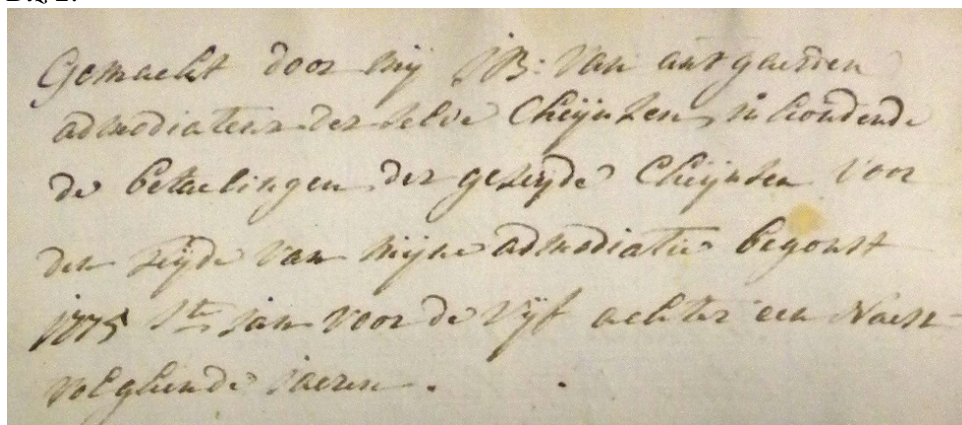
Rotsrogh chijns bestaet in vier halsters coren per boinder

Luijtslagh chijns met ses oorden Bt cours per boinder

ende den gruijlant chijns bestaet in 12 ½zende stuijvers welcke betaelt woorden met achthien stuijvers drij oorden ct gelt per boinder.

Onder dese chijns sijn oock begrepene de brouwerijen welcke jaerlijckx ider betaelen vijf schellingen ofte 35 stuijvers ct courant.

Blz 2.

Gemaect door mij JB: Van Autgaerden admodiateur der selve cheijnsen inhoudende de betaelingen der geseijde cheijnsen voordien teijde van mijne admodiatie begonst 1775 St Jan voor de vijf achter een naist volghende jaeren.

Joannes Baptiste Van Autgaerden schreef dat hij “ admodiateur der cheijnsen “

---

¹¹Rijksarchief Luik, Inventaire des archives de la chambre des comptes de la principauté de Liège, A4, 709.

of “cijnspachter” was.¹²

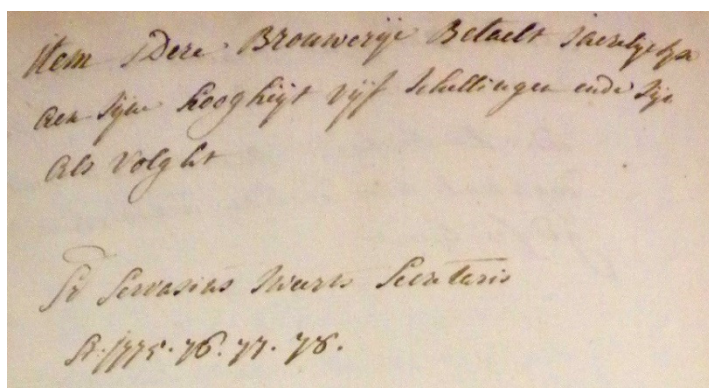
Reeds vroeg in de geschiedenis van Hoegaarden werden heel veel gronden in bezit van de prinsbisschop van Luik in “erfpacht” gegeven aan de inwoners zelf¹³.

In de loop van de tijd werden deze erfgronden beschouwd als eigen bezit, maar bleven belast met een “*prinsencijns*”. Deze prinsencijnsen werden ontvangen door de admodiateur of cijnspachter die hiervoor een vast bedrag kreeg van Luik.

Het cijnsboek van Joannes Baptist Van Autgaerden bevat een oplistijng van alle erfgronden met vermelding van de verschuldigde cijnzen. De jaren dat de cijnzen effectief ontvangen werden, zijn echter niet goed opgeschreven.

Op blz. 193 tot en met 200 van zijn cijnsregister bevindt zich de lijst van de eigenaars van een brouwerij te Hoegaarden. Ook hier werd de inning van de cijnzen niet altijd correct opgeschreven in dit register.

Transcriptie van de eigenaars van brouwerijen in Hoegaarden :

21

*Item idere Brouwerije Betaelt jaerelijckx
aen sijn hooghijt vijf schellingen ende sij(nd)e als volght*

Sr Servasius Sweerts Secretaris

St: 1775 . 76 . 77 . 78 .

De kinderen Jan Francis Schepers

St: 1775 . 76 . 77 . 78

Sr Franciscus van Nerum

St: 1775 . 76 . 77 . 78

¹² Joannes Bapstiste Van Autgaerden werd gedoopt te Hoegaarden op 12/12/1747 als zoon van François Van Autgaerden en Françoise Vandermolen. Hij was brouwer en notaris (1774 - 1804) en zou nog een belangrijke rol gaan spelen in de opstand tegen de heersende regentie te Hoegaarden aan het einde van de 18e eeuw.

Andere gekende admodiateurs teruggevonden in het Rijksarchief van Luik, Conseil privé de la principauté de Liège, numéro de l'instrument A2, n° 2950 , Documents divers.

Anno 1744 : **Servaes Sweerts**. Hij was griffier, brouwer en notaris (1735 – 1760).

Anno 1784 : **Joseph Lintermans**. Hij was notaris (1760 – 1791).

Anno 1793 : **Joannes Van Nerum**. Hij was brouwer, schepen en notaris (1754 - 1796)

¹³ A. WAUTERS, Géographie et histoire des communes Belges, arrondissement de Louvain, canton de Tirlemont, Hougaerde, Bruxelles 1876, p. 33 : Les évêques de Liège avaient jadis des biens considerables à Hougaerde; mais ils abandonnèrent une large part aux habitants. Ils prélevaient des cens considerables.

<i>Den Notaris Van Nerum</i>	<i>St: 1777 . 78 .</i>
<i>Jacobus Philippus Van Nerum</i>	<i>St: 1775 . 76 . 77 . 78 .</i>
<i>Sr Hubertus Sweerts</i>	<i>St: 1775 . 76 . 77 . 78 .</i>
<i>d'Abdije van Perck</i>	<i>St: 1775 . 76 . 77 . 78</i>
<i>Peeter Callu</i>	<i>St: 1775 . 76 . 77 . 78</i>
<i>De kinderen Louis d'Outremont</i>	<i>St: 1775 . 76 . 77 . 78 .</i>
<i>Jan d'Outremont</i>	<i>St: 1775 . 76 . 77 . 78</i>
<i>De wed. Marcelis Geets</i>	<i>St: 1775 . 76 . 77 . 78</i>
<i>Guilliam Davidts</i>	
<i>Henricus Coenegras</i>	<i>St: 1775 . 76 . 77 . 78 .</i>
<i>Guillielmus Bueckers</i>	<i>St: 1775 . 76 . 77 . 78 .</i>
<i>Jacobus d'Outremont</i>	<i>St: 1775 . 76 . 77 . 78 .</i>
<i>Bartholomeus Hendrickx</i>	
<i>Anthoon Stockmans</i>	<i>St: 1775 .</i>
<i>Peeter Taverniers</i>	<i>St: 1775 . 76 . 77 . 78</i>
<i>Everard Dumont</i>	<i>St: 1775 . 76 . 77 .</i>
<i>Jan Falla</i>	<i>St: 1775 . 76 . 77 .</i>
<i>Jan Baptist Dumont</i>	<i>St: 1775 . 76 . 77 .</i>
<i>Jan Baptist Van Ex en de weduwe Van Ex</i>	
<i>De wed Servaes Nijs</i>	<i>St: 1775</i>
<i>Jan Christens met Bartholomeus Homblé</i>	<i>St: 1775 . 76 . 77 .</i>
<i>Anthoon Loos</i>	<i>St: 1775 . 76 . 77</i>
<i>Francis De Hennin</i>	
<i>Ancelmus Delru</i>	<i>St: 1775</i>
<i>Servaes van Hagendoren</i>	<i>St: 1775 . 76 . 77 . 78 .</i>
<i>Bernard Van der Molen</i>	<i>St: 1775 . 76 . 77 .</i>
<i>Gisbert Tossaint</i>	<i>St: 1775 . 76 . 77 . 78</i>
<i>Jacobus Nijs</i>	<i>St: 1775 . 76 . 77 . 78 .</i>
<i>Hendrickx Homble</i>	<i>St: 1775 .</i>
<i>Christiaen Groetaerts</i>	<i>St: 1775 . 76 . 77 . 78 .</i>
<i>Guilliam Janssens</i>	
<i>Mevrouw Schotte</i>	
<i>Bernard Peeters</i>	<i>St: 1775 . 76 . 77 . 78</i>
<i>Joris Van der Straeten</i>	<i>St: 1775 . 76 . 77 .</i>
<i>Jacobus Van Hulst</i>	
<i>Joannes Baptiste Van Autgaerden</i>	
<i>Francisus Brieven</i>	

Bespreking :

Deze lijst vormt een aanvulling op het grote werk over de Hoegaardse brouwers en brouwerijen, gepubliceerd door Hubert Van Nerum in *Familieschoon*.¹⁴ Dit uitgebreide werk was voornamelijk gebaseerd op een studie van de brouwerij-registers uit de 18^e eeuw.¹⁵ Een probleem bij de studie van deze brouwerijregisters is dat deze registers met de jaren onnauwkeuriger werden. In het begin van de 18e eeuw werd er vermeld wie er brouwde in welke brouwerij en ook waar het mout gemalen werd. In de 2e helft van de 18e eeuw werd er enkel vermeld wie er brouwde. Het onderscheid tussen huurbrouwers en de eigenaars van brouwerijen kon niet meer afgeleid worden uit deze registers.

¹⁴ H. VANNERUM, *De brouwers van Hoegaarden*, *Familieschoon* 45 -60.

¹⁵ R.A.L., *schepengriffies arr. Leuven, Hoegaarden, brouwerijregisters* , 4270 – 4283.

Het was dus onduidelijk hoeveel brouwerijen er bestonden in de 2^e helft van de 18^e eeuw.

Ook J. Vander Velpen beschreef de biernijverheid in de tweede helft van de 18e eeuw in zijn boek “ Geschiedenis van Hoegaarden “. (p. 119-120)

De bierproductie bereikte rond 1770 – 1780 een toppunt te Hoegaarden met een 1500 brouwsels ¹⁶ per jaar.

Volgens hem *scheen* het aantal brouwerijen het getal van 35 niet te hebben overschreden. Ook het aantal brouwers (eigenaren en huurbrouwers) bleef schommelen tussen de 110 en 130.

Maurice Dodion vermeldde in zijn boek “ Hoegaarden, kerk en brouwers” ¹⁷ dat op 17 december 1765 de inhoud van de ketels en kuipen van alle Hoegaardse brouwerijen geregistreerd werd. Daardoor kende men voor 1765 het juiste aantal brouwerijen en de eigenaars. Er waren toen 39 brouwerijen.

Door de bovenvermelde lijst van Joannes Baptiste Van Autgaerden kennen we nu de eigenaars van de brouwerijen te Hoegaarden die cijns verschuldigd waren aan de prinsbisschop van Luik tussen 1775 en 1778 .

In deze periode waren er 40 brouwerijen actief te Hoegaarden ¹⁸. Een topaantal !

Het aantal brouwerijen te Hoegaarden zou hoog blijven eind 18^e eeuw; zelfs tijdens de Franse revolutie. In 1797 werden nog 35 brouwerijen opgetekend en waren er zelfs 5 jeneverstokerijen bijgekomen.¹⁹

23

twee van de bezienswaardigheden van ‘het Schip’:

Op de ommuurde koer is bevindt zich een bakstenen toilethuisje met eenvoudig gemak bestaande uit een houten plank met een gat erin, boven een opgemetselde gemakput.

In de noordwand bevindt zich een kaarsnis onder keperboogje

¹⁶ Eén brouwsel had de inhoud van 8 tot 10 stuks of 16 tot 20 amen. (dus gemiddeld 18 amen) Eén aam = 155 liter. De jaarproductie kan dus geschat worden op 4.185.000 liter !

¹⁷ M. DODION, Hoegaarden, kerk en brouwers, 2009, p. 40

¹⁸ Sommige brouwerijen betaalden geen cijnsen volgens dit register, maar dit is omdat dit cijnsregister **niet** goed ingevuld blijkt te zijn. Dit blijkt uit een vergelijkende studie met andere cijnsregisters. Deze brouwerijen waren wel degelijk actief.

¹⁹ CH. OUDIETTE, Description géographique et topog. du Département de la Dyle, Bruxelles, l’an VII, blz 85 . De archieven waarop deze statistieken gebaseerd waren, zijn verdwenen. Maar recent vond ik in het rijksarchief van Leuven een akte terug die mogelijks gediend heeft voor deze studie.

Retouradres
Billen Raymond
Kalverstraat 24
3320 HOEGAARDEN

Driemaandelijks tijdschrift P802006
Afgiftekantoor 9550 HERZELE
september, oktober, november 2019

Met dank aan onze steunende leden:

Pasama bvba	Belfius Tienen-St.-Truiden	Hendrix-Geuens
Branson-Collin	Certo bvba, Boutersem	Janssens (OPS Moja) Monica
Gustave Vander Velpen-Horions	Notaris Marc Van Nerum	Taverniers J.-P., burgemeester
Ausloos Christiane	Collaers Ph	Liema bvba

Inhoud Alpaidis 55ste jaargang, nr. 216, 3/2019

- Open Monumentendag: Het gerestaureerde woonhuis 'het Schip'
- Aanzet tot een genealogie Adams¹: te Hoegaarden-Nerm vanaf ca. 1790. (M. Dodion en W. Pedjko)
- 500 jaar Goropius Becanus 1519-2019), de humanist die graag 'Hoegaarden' dronk. (M. Dodion en W. Pedjko)
- De brouwerijen te Hoegaarden van 1775 tot 1778 volgens het cijnsregister van de prinsbisshop van Luik opgesteld door Joannes Baptiste Van Autgaerden. (Dr. Gilbert Vandenbempt)

Inhoud Familieschoon 60ste jaargang, nr. 69 (NR), 3/2019

- De Regentiedag van 11 oktober 2019
- De geschiedenis van de Confrérie (vervolg)
- De familie Lodewijckx
- De Hoegaardse Karolingers

(Lidmaatschap Familieschoon 15 euro/jaar (BE63 3300 5449 0008) Bic: BBRUBEBB)

Het lidgeld bedraagt 15 euro/jaargang

Wie minimum 50 euro stort wordt steunend lid, met vermelding in ons tijdschrift

Wie 5 euro betaalt wordt lid van de heemkring zonder tijdschrift

Ons rekeningnummer : BE23 3630 8110 6891

BIC begunstigde: BBRUBEBB

Bezoek ons ook op facebook

Inlichtingen: Diane Nitelet, nitelet.di@telenet.be 0496/203 997
e-mail: raymondbillen52@gmail.com 016/767 186
e-mail: dodionm@hotmail.com

Bestuursleden Hoegaardse Heemkring: Hoegaards Erfgoed vzw

Georges Stienlet (voorzitter), Rik Cipers (ondervoorzitter)

Diane Nitelet, Wasily Pedjko, Bouthé Irène, Maurice Dodion, Noël Verlaers en Raymond Billen